

# A közösséghez embertől emberig vezet az út

## Beszélgetés Szedlacsek Emíliával

A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai igazgatója, Szedlacsek Emília az érdi Szepes Gyula Művelődési Központban töltött évtizedek alatt felbecsülhetetlen tapasztalatokat szerzett a közművelődési feladatellátás gyakorlatáról, mindeközben szakértőként és szakfelügyelőként segítette más települések közművelődési munkáját. Jogszabályismerete, elméleti és gyakorlati munkássága eredményeként 2015–2018 között az Emberi Erőforrások Minisztériuma Községi Művelődési és Művészeti Főosztályát vezette. A Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetőjével, Závogyán Magdolnával – ahogy az interjúból is kiderül – „régis szövetségeseikként” ültek le beszélgetni.

Závogyán Magdolna: *Egymás szakmai segítői, partnerei vagyunk, sőt talán mondhatom így, régi szövetségesei. Az a szakmai pályafutás, ami a munkásságotat fémjelzi, azonban túlmutat a Nemzeti Művelődési Intézetten. Hogy látod az elmúlt évtizedeket, hol voltak a közművelődés mérföldkövei akár a rendszerváltás előtti, akár az utána lévő időszakokban?*

Szedlacsek Emília: Amikor a közművelődés mérföldköveit felidézem, a saját életem nagyobb állomásait is meg kell említenem, mert a személyes életpályám és a közművelődés ügye egy életre összefonódott.

Először Visegrádon kerültem kapcsolatba a közművelődéssel civil segítőként. Ekkor érezhettem meg, hogy milyen jó közösségben dolgozni, valamint megtanulhattam egy életre, hogy a közművelődési szakmában nélkülözhetetlenek a segítők, az együttműködők. Mert ez a szakma miértünk emberekért van, nekünk akarja megtanítani, megmutatni, mi mindent tudunk közösségben véghez vinni, elvégezni.

Pozsgay Imre művelődési minisztersége alatt – a nevével fémjelzett időszakban – váltam kezdőből aktív közművelődési szakemberré. Ez az az időszak, amikor a fiatalság körében gomba módra nőttek a civil szerveződések és az egyesületekhez, egyletekhez hasonlítható közösségi tevékenységek (táncháza, klubok); nagyon érdekes volt látni, megtapasztalni a társadalmi önszerveződés képességének feléledését.



Pozsgay Imre nevéhez fűződik az a mondás is, hogy „a közművelődés takaróját az iskolában szövörik”. Az ő értelmezésében a közművelődésnek már a közoktatásban szerepet kell kapnia, már az iskolában kell a közösségi életre nevelni.

Ebben az időszakban jöttek létre – melyeket persze túlhaladtunk már – az általános művelődési központok, ezekben az intézményekben délelőtt a gyerekek tanultak, délután pedig nemcsak a tanulók, hanem a szülők, a nagyobb testvérek, vagy éppen a nagyszülők is birtokba vehették az intézményeket: sportolhattak, hódolhattak hobbijuknak, csatlakozhattak valamilyen művészeti közösséghez. Az

ÁMK-k, mert így rövidítette mindenki, alapja egy svéd minta volt és nemcsak az építészetben teremtett újat, hanem újfajta szemléletet is hozott, a többfunkciós feladatellátást. Tetszetős épületek születtek és az akkori zárt világba egy kis nyitottság szüremkedett be.

A következő nagy élményem – a közművelődést tekintve – Balipap Ferenchez fűződik. Olvastam az írásait, melyeket egy Tolna megyei művelődési ház gyakorló vezetőjeként írt – mintha ma egy blogot olvasnánk –, leírta, melyik nap mit csinált, milyen problémával találta szemben magát, hogyan oldotta azt meg, milyen örömei, sikerei voltak, melyik közösség mit csinált, mit ért el. Tőle az intézményvezetői munkát tanultam meg, mert ő nem szimplán vezetője volt az intézménynek – és ezt a szemléletet érdemes tőle akár most is átvenni –, inkább felelős gazdája volt az épületének, ahova az ott ténykedő közösségek, egyének, civilek szinte hazajártak. Felelősséget érzett az épületért, az oda járó közösségekért.

Beke Pállal személyesebb, közvetlenebb kapcsolatom volt. Az volt a véleménye, hogy szükség van egy épületre egy-egy településen, de abban az épületben a közösségké a főszerep, ők töltik meg élettel a tereket, igényeik, ötleteik adják meg az irányát és tartalmát az ott folyó munkának és ez a közösségi élet a településre is kihatással van és lesz is. Fontosnak tartotta azt is, hogy legyen egy olyan ember is – korábban népművelő, de mindenképp egy közösségekkel együtt élő, akár egy Balipap-féle gondoskodó, szakmai ismeretekkel felvértezett ember –, aki segíti ezeket a közösségeket a boldogulásukban, valamint háttérrel, szakmai segítséget biztosít a számukra.

Beke Pállal próbáltuk megfogalmazni, hogy mi is az, ami a közösségeket élte, ami összetartja az embereket, és arra jutottunk, hogy

kétségtelenül az, hogy feladatuk van a közösségeknek, közelebbi és távolabbi feladatuk. Azaz egy népdalkör, rovásírás-kör, kertbarátkör, akik a közösségi térben otthonra találnak – azaz van tető a találkozásuk számára –, de tudják, hogy az összefüggéseken túl, legnagyobb hozadéka az együttlétnek a kialakult közösségi erőben van. Tudják, ha el akarnak valamit érni, akkor próbákra kell járni, időt és energiát kell szánni rá, készülni kell egy ünnepségre, egy kulturális szemlére. Ugyanakkor kitekintenek a közösségükből és megkérdezik, hogyan szépíthetjük a falunkat, hogyan is tehetjük az ünnepeinket szebbé, élménygazdagabbá? Ellátják tehát az egész települést virágmagokkal, átadják a kerttel kapcsolatos tudást sokaknak, fellépnek az ünnepségeken.

Sok esetben azt láttuk, hogy a folyamatok elindultak, érezhető volt a közös akarat, de mégis megszakadt a rendszeresség, a folyamatosság, mert átalakulnak a családok, problémák jelentkeznek, felnőnek a fiatalok, házasságot kötnek, kicserélődnek a tagok. Újra kell szervezni a fiatalságot, és megint rendbe kell hozni az ifjúsági klubot, hogy az új igényeket ki tudja elégíteni.

Beke Pali magyarázta el nekem, hogy ezeket a folyamatokat is meg kell élni, meg kell találni minden esetben a megoldást a továbblépésre. Feladatot és célt kell a közösségeknek mutatni és adni, hogy érezzék, szükség van a munkájukra, szükség van rájuk. Az egyén szempontjából azért fontosak, mert támaszt nyújtanak, hiszen a megosztott öröm kettős öröm, a megosztott nehézség fél nehézség. A településeknek meg azért van szükségük rájuk, hogy párbeszédnek és alakuljanak helyben, hogy a helyi társadalom ne ürecedjen ki, és ne maradjon támasz nélkül.

A rendszerváltoztatás időszaka hihetetlen időszak volt, ebben az



**Szedlacsek Emília a 2019-ben átvett Bessenyei György-díjjal**

időszakban felerősödött a közösségi gondolkodás, a közösségért való tevékenykedés, egyáltalán a felszabadult öröm volt minden területen érezhető. Kevésbé az egyéni boldogulásra helyeződött a hangsúly, a közösség jelent meg és lett megjelölve mindenhol. A művelődési házak váltak a társadalmi átalakulás motorjaivá. Minden rendszerváltó párt a művelődési házban alakult meg, minden kezdeményezéssel a művelődési házba mentek először az emberek. Ez a mozgás hozott egyfajta társadalmi nyitottságot is, érdeklődést a művelődési ház iránt. Természetesen voltak itt is kivételek, voltak olyan intézmények, amelyek inkább bezárkóztak és inkább a belső ügyeikkel foglalkoztak, de összességében ez a nyitottság korszakának nevezhető.

A rendszerváltozást követően kerültem az érdi művelődési házba és lehettem 20 éven át a vezetője. Majd szakfelügyelő lettem, oktattam, és ezt követően kerültem az Emberi Erőforrások Minisztériumába.



Szedlacsek Emília, Vidnyánszky Attila és Szabó Ágnes  
a 2020-as Pajtaszínházi Szemle megnyitóján

Kifejezetten jó időszak az ember életében, amikor tágabb körben értelmezheti a szakmáját, a megvalósuló tevékenységeket, részt vehet a jogszabályalkotási munkában.

2012 után hihetetlen változást éreztünk, amikor ügyvezetőként bekerültél az intézetbe, amikor az intézet az országos programjait elindította. Mi akkor úgy véltük, hogy az intézet egy megcsontosodott, nem a valós szakmai problémáinkkal foglalkozó intézménnyé vált, nem él együtt a szakmával. De akkor valami elindult, egy tervezett, hálózatot építeni akaró folyamat kezdetét éltük meg.

Amikor a Corvin téren az épület rekonstrukciója megkezdődött, akkor a búcsúprogramon elírtam magam... Arra gondoltam, hogy 1945 óta a közművelődést szolgálta ez az épület, vajon mi jön ez után, lesz-e nekünk otthonunk? Akkor még csak tervezőasztalon szerepelt az új épület, még nem lehettünk teljesen biztosak abban, hogy fel is épül. Most már itt lenni, ebben az épületben, még nagyobb élmény.

Mindig fontos volt számomra, hogy egy olyan épületben dolgozzak, ahova jó érzés bemenni, ame-

lyik épület aprólékosan, igényesen kidolgozott mestermunka. Ezt elmondhatom Visegrádról, ott történelmi épületek veszik körül az embert, minden a minőségről szól. Érden nem annyira épületek, mint inkább az emberek közvetlensége, tenni akarása, közösségi szemlélete fogott meg, mindenki segíteni akart, vágott az együttlétekre.

Ez az épület viszont egyfajta szakralitás hordozója is. Szüksége van az embernek arra, hogy a hitével, a gyökereivel találkozzon, hogy azt megélje, ahogy ide belép. Amikor először láttam az épület homlokzatán a frízt, ami ezt a szakralitást hordozza, akkor minden nap úgy léptem be, hogy egy-egy jelenetet felfedeztem, értelmeztem. A középkori ember tudott olvasni ezekben a jelenetekben, számára minden legenda képekben jelent meg, az írásbeliség nem elterjedt volna miatt. Hozzám az a kép áll a legközelebb, amikor Szent István felajánlja Magyarországot Máriának. Történjen bármi, mi bízhatunk, mert bennünket Mária védelmez.

Z. M.: *Ha már a munkát említetted, nem kis munkát fektettetek*

*abba, hogy a közművelődés szakmai törvénye megújuljon. Az elmondottakból laikusként azt lehetne érzékelni, hogy a településeken ott vannak a közösségek, azok mozdulnak maguk. Miért van szüksége egyáltalán törvényre egy-egy szakterületnek? Miért szükséges törvény a közművelődésnek, miért volt rá szükség 1997-ben, miért kellett ezt megújítani 2012-ben? Miért nem egyértelmű, hogyan működnek a magyar közösségek?*

Sz. E.: Még Beke Palival vettük számba, mi is kellene ahhoz, hogy szakmává váljunk? A területen legyenek épületek, legyen szakember, legyen képzés és legyenek jogszabályok. Ez egy szakma, meg kell tanulni a módszereket, szakmai fogásokat, a szakemberhez milyen típusú intézmény vagy közösségi szintér tartozik, és abba milyen szolgáltatásokat, milyen feltételeket kell biztosítani. Mindig éreztem, hogy kell, hogy legyen egy felépített rendszere a szakmának. Ez a közművelődésben 1997-ig alapvetően hiányzott, majd a törvényvel szabályozottabbá vált, de láthatóvá vált az is, hogy kimaradtak településtípusok a törvény szabályozásából, pedig a közösségekkel való foglalkozás egyetlen településen sem felesleges, és ezt a kérdést, valamint a szakember szükségességét már tartalmazza a megújított törvény.

Z. M.: *A Nemzeti Művelődési Intézetben belül már közel két éve szakmai igazgatóként dolgozol. Az igazgatóság egyik fő feladata a megyei intézményhálózat irányítása és annak vezetése. Hogyan látod most 2020-ban, hogy az az infrastruktúraszerkezet, ami 2013-ban létrejött, tudott-e akkor a kihívásának megfelelő válaszokat hozni? Mennyire lehet ez irány hosszú távon?*

Sz. E.: Az a rendszer, ami 2013 előtt jellemezte a megyei módszertani feladatellátást, amelyben a megyei intézetek a megyében

lévő települési művelődési házakkal működtek együtt, nagyon eltérő eredményeket mutatott megyénként, mind létszámban, mind feladatellátásban, mind infrastruktúrában. Alapvetően nem hálózatként működött, nem tudott hálózatban gondolkodni. A 2013-as intézményátalakítással, a 19 megyei iroda, illetve mára igazgatóság felállításával egyrészt megvalósult a hálózat, másrészt egységes szakmai követelmények kerültek kialakításra. Hatékonynak tekinthető a mai hálózat, mert teljes rálátással rendelkeznek az adott megyék a saját megyéjükre, amely információból összegzések, elemző anyagok állíthatók össze, láthatóvá válik az ország közművelődése, az adatok térképen ábrázolhatóak. A felmérések, adatfelvételek eredményei, tapasztalatai, jó gyakorlatai visszazármaztathatóak és nagy mértékben segítik a megyei módszertani munkát, hiszen országos kitekinést jelentenek, adaptálhatóak.

Mindezek ismeretében és napi megtapasztalása alapján azt mondhatom, az a hálózati rendszer, amelyet 2013 óta működtetünk, kifejezetten eredményesnek tekinthető.

Z. M.: *Véleményed szerint jól kezeljük a megyei településszerkezetből és a települések eltérő számából adódó eltéréseket? Gondolok itt arra, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 358 települést, ezzel ellentétben Csongrád-Csanád megyében csak 61 települést lehet és kell mozgatni egy-egy feladat esetén. Mit tapasztalsz, megfelelő ez így a megyei igazgatóságoknak, vagy szükség lenne további differenciáltságra?*

Sz. E.: Talán még kívánna, és el is bírna egyfajta differenciáltságot – éppen a nagy megyékben, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében vagy Baranyában. Ahol sok település van, ott érdemes lenne járási szinteknek is működnie, hiszen a járárok közvetlenebb kapcsolatban vannak a kistelepülésekkel, míg azért a megye nem tudja a kistelepülések hálózatát is átfogni, és ott fejlesztő munkát végezni. Ez a közösségi életben is jelenthet vagy elindíthat egyfajta mozgást, hiszen a közösségek a járáson belül tudnának egymáshoz könnyebben eljutni. Járási rendszerű, esetleges felmenő rendszerű versenyekkel, aktivitásokkal tudnának a megyék

is dolgozni és mintegy hálózatot működtetni.

Z. M.: *Látsz-e erre a közeljövőben egyáltalán lehetőséget, hogy ezekre a szakmai kihívásokra valamilyen szintű kormányzati válasz érkezhet?*

Sz. E.: A szakmánk egy fejlődő szakma, és már számos fejlesztő folyamaton vagyunk túl. Ezt is végig fogjuk tudni vinni. A kormányzat szintjén is érzékelem a közművelődés fejlesztésére irányuló akaratot, a sok fiatal szakember jelenlétét és persze a legnagyobb kihívást, a közösségi erőt is érezzük, a közösségek akaratát, lelkesedését.

Z. M.: *Említetted, hogy amikor 2016-ban a Nemzeti Művelődési Intézet búcsút vett a Budai Vigadótól, akkor könnyes lett a szemed, és felmerült benned az is, hogy egyáltalán lesz-e ebből valami a továbbiakban. Nem éled meg presztízsveszteségként azt, hogy a fővárosból vidékre, Lakitelekre került a székház?*

Sz. E.: Akkor inkább az épülettől búcsúztam, azt sirattam. Most mindannyian örülhetünk ennek az új épületnek, és annak, hogy ez vidéken épült fel.

Személyes kiegészítés, de ehhez kapcsolódik, hogy mi, a férjemmel, aki szintén közművelődési szakember volt, nagyon szoros kapcsolatban voltunk mindig szakmai szinten is. Fontos volt a szakmánk, fontos volt, hogy szakmai beszélgetéseket folytassunk. Úgy gondolom, hogy a férjem is nagy örömmel jönne ebbe az épületbe, merthogy mindig azt gondoltuk, hogy vidéken élünk, vidéken dolgozunk, nekünk jó, hogyha a vidéki életről egy vidéki intézmény mondja el a véleményét – nem pedig Budapestről, felülről mondják meg a választ, amit a szakmáról tudunk, hallanunk kell.

Azt gondolom, hogy a szakmának is jó, hogy vidéken van ez az



A közösségépítés egy innovatív módja a térségi gasztronómia népszerűsítése (2020 júniusában Hajdúdorogon)

intézmény, vidéki környezetben, és érzékelhetik azt, hogy ugyanabban a környezetben vagyunk mindannyian.

Z. M.: *Beke Pállal volt egy közös országjárásunk, ahol a hosszú utakon nagyon sokat mesélt különböző szerveződésekéről, különböző formációkról és emberekről. Egyszer említette a férjedet, az újító válaszait, amelyben már nonprofit gazdasági társasági formában működött a közművelődés, sőt innovációként volt jelen a szakmában. Akkor mondta nekem, hogy feltétlenül találkoznom kell veletek, a házaspárral, illetve Szabó Lajossal, aki ennek a megújításnak az ikonja. Amikor én a megyei önkormányzathoz kerültem 2006-ban, akkor az az innováció, amit véghezvittél Érden, a Kultúra gazdagít program volt. Ennek kapcsán látom, hogy bennetek úgy, ahogy te mondtad az imént, egymást erősítve voltak meg ezek az innovációs válaszok már a rendszerváltás után. Mi az, ami így életetett titeket?*

Sz. E.: Az újnak a szeretete, és az a szeretet, mellyel az emberek felé fordultunk és a szakmánk felé. Nekünk mindig a településünk, vagy az a közeg és közösség volt a fontos, ahol éltünk, és azért tenni akartunk. Sosem felejttem el, amikor azt mondta, hogy ő létrehozna egy társaságot, nevezzük igazgató tanácsnak – ahol a tagok között lenne festő- és képzőművész, zenetanár, pedagógus –, akik segítenék az ő munkáját. Tehát még több embert volna be tulajdonképpen a művelődési tervező munkájába. Ne csak ő határozza meg az intézmény munkáját; lássanak bele, szóljanak bele, mondják el, hogy mit és hogyan szeretnének. És milyen igeza volt! Egyrészt segítségre talált, másrészt pedig ezek az emberek ugyanúgy egy közösséggé kovácsolódtak, gyakorlatilag maguk is egy klubot hoztak létre, akik a művelődési ház sokrétű tevékenységébe



Oktatóként egy Csongrád-Csanád megyei szakmai képzésen

bekapcsolódtak, azt segítették. És ezzel indult el a közhasznú társasági forma, ami akkor egy új innovációnak volt tekinthető. És még sorolhatnám a példákat, hogy mi mindenben vált ő Balipap Ferenc szerint, jó gondnokává, gazdájává az intézményének.

Nekem ugyanezek a gondolatok voltak fontosak, hogy közösségek legyenek Érden, akik nyitottak egymás és a település problémái iránt. Újdonságként hatott, amikor az információs szolgálatot alakítottam ki, mint a nyitott házban, hogy bárki bejöhessen, és mindenről információt kapjon, az elektromos művektől az orvosi rendelőig bármiről kapjon tájékoztatást és arról is, milyen programjaink vannak. Ez a fajta közösségi szemlélet fontos, hogy megjelenjen az emberek életében, és a művelődési ház életében is.

Z. M.: *A 2012. év utáni közös munkánk eredménye, hogy megújult nemcsak a szakterület, hanem a középfokú oktatás, az OKJ-s képzés, illetve az egyetemi szintű képzés is. Nagyon jó dolog látni itt az építkezések folyamán, hogy közös munkánk eredményeként a harmadik legnépszerűbb bölcsész szak már második éve a közösségi mű-*

*velődés, közösségszervezés szak. Így összefoglalva mi az, amit üzennél ennek a sok fiatalnak, aki kikerül a szakmába, és végül is a törvény lehetőséget biztosít nekik arra, hogy el is helyezkedjenek? Mi az, amit üzenetként meg lehet fogalmazni az elkövetkezendő 10 évre azoknak a gyerekeknek, akik 22-23 évesen kikerülnek egy-egy településre, akár egyedül, akár bármilyen szakmai közösségben?*

Sz. E.: Ne legyenek elbizakodottak, ne gondolják azt, hogy ez a tudás ez egy véglegesen megszerzett tudás, és hogy a diplomával minden tudásnak a birtokába kerültek. Az élet és maga a szakma is folyamatos tanulást kíván. Ne felejtsek el, hogy minden egyes nap újat kell tanulniuk, és minden egyes nap újabb és újabb problémával kell megküzdeniük, ami szintén egy tanulási folyamat. Azt szeretném, hogyha ők már az egész életen át tartó tanulást részesítenék előnyben, saját magukkal szemben is, és ezt állítanák fel követelménynek, és nemcsak másokat szeretnének erre felkészíteni. A folyamatos tudásbővítés, a változásokhoz való alkalmazkodás, a közösségek szeretete és a kreativitás elengedhetetlen a mindennapi munkában.